

Живеалишта

Местата каде природата е дома

Како што луѓето живеат на одредено место кое го нарекуваат дом, така и секое друго живо суштество на оваа планета - од најголемите животни до помали птици, водоземци, влекачи и растенија, па сè до габите и најмалите микроорганизми - има потреба за свој дом. Сите организми бараат место каде што можат да најдат храна, вода, животен простор, засолниште и погодни услови за размножување. Ваквите домови на животните ги нарекуваме живеалишта. Секое живеалиште обезбедува одредени услови на дадена географска локација кои се погодни за различни видови организми. Различни видови се адаптирани за живот на различни места - замислете си, на пример, зајак во море или, пак, поларна мечка на тропска плажа, ниту еден од нив не би преживеал. Доколку набљудуваме една шума, можеме да забележиме дека има големи разлики во комбинациите на организми што ги населуваат крошните на дрвјата, нивната кора или, пак, лисната прекривка на земјата и почвата под неа - секој дел се одликува со своја заедница од организми, и токму според таа заедница можеме да го препознаеме тој дел како различно место.

Живеалиштата се важни за сите нас, но тие се особено важни за она што го нарекуваме „биодиверзитет“, огромниот број различни живи суштества и организми со кои ја делиме нашата планета. Животот на Земјата секаде е зависен од ресурси за храна и лекови кои ни ги нуди оваа биолошка разновидност, а огромна е и улогата во заштитата на нашите домови од временски промени и катастрофи.

Да погледнеме подлабоко - тип на живеалиште

Сепак, за целите на истражување и картирање на местата што видовите ги користат за храна и како дом, истражувачите не го гледаат целокупниот биодиверзитет, туку ги определуваат само различните видови растенија што растат на одредено место и ги класифицираат различните комбинации од тие видови. Таквите комбинации ги нарекуваме типови на живеалишта, кои, пак, нè информираат за какво место станува збор. Тоа е така затоа што различни видови растенија имаат потреба од различни услови за раст и затоа одредени комбинации на растенија најчесто се наоѓаат заедно во т.н. растителни заедници - токму таквите комбинации од видови ботаничарите (поточно, фитоценолозите) може да ни ги одредат како типови на живеалишта. Кога даден тип на живеалиште е важен за природата и за луѓето, тогаш тој најчесто е заштитен со национални, европски или меѓународни закони. Токму тоа е улогата и на мрежата на Европската Унија „Натура 2000“.

Најважните типови на живеалишта имаат особено значајни растителни заедници препознаени според реткоста на видовите или, пак, нивната мала бројност поради настанати и нанесени промени во пределот. Според мрежата на ЕУ „Натура 2000“, најважните типови на живеалишта се познати како „приоритетни типови на живеалишта“ и се присутни во сите три дела од преспанскиот езерски басен. Растенијата и живеалиштата немаат само научна вредност. Напротив, луѓето особено ги вреднуваат живеалиштата каде што можат да најдат состојки за нивниот следен оброк, тајните места каде што наоѓаат лековити растенија, природните патеки каде што се рекреираат или, пак, наоѓаат инспирација, како и омилените зелени чистини каде што може да истражуваат и играат децата.

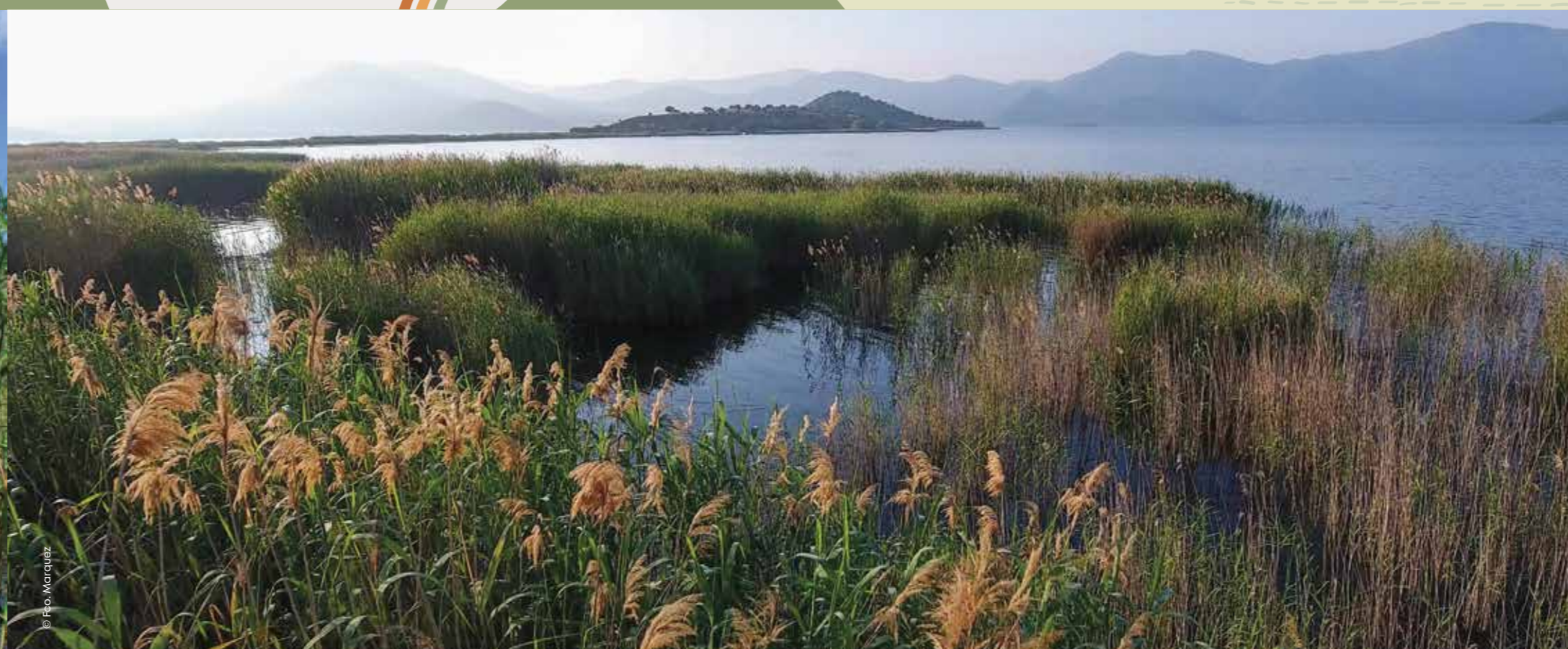
Посебни места и типови на живеалишта во Преспа

Сите знаеме дека Преспа е исклучителна поради многу нешта, па тоа не е различно и кога станува збор за видовите живеалишта чијшто дом е таа. Тоа се должи на нејзината локација - делумно кон Медитеранот и делумно кон Централна Европа - како и на нејзината геологија, што значи дека многу различни видови имаат можност да живеат во релативно мала област. Тоа лесно може да се види додека одиме од едно до друго место; овде имаме букови дрвја, имаме фоја, додека на други места сечеме даб за нашите печки на дрва во зима. Ако во оваа мешавина ја додадеме и различната клима што ја имаме поради езерата и големата разлика во височина помеѓу езерата и планинските врвови, не е ни чудо што имаме широк спектар на типови на живеалишта. Некои од нив може да се најдат во сите три земји што ги делат езерата, додека други се специфични за различни делови од регионот, во зависност од специфичните услови што постојат.

На картата може да видите некои од најинтересните типови на живеалишта што ги има во секоја од трите земји што го делат Преспанско Езеро и некои од прекрасните видови што може да се најдат во нив. Доколку сакате, можете да ги споделите и вашите омилените места и растенија со нас на социјалните мрежи, користејќи ја ознаката #prespaPlantplaces!

© S. Nadev

© P. M. Marčev

Луѓе, растенија и Преспа - Работа на „ПреспаНет“ на типовите на живеалишта

„ПреспаНет“ во последните неколку години напорно работеше за да дознае повеќе за преспанскиот слив, картирајќи ги посебните типови на живеалишта околу езерото и споделувајќи го знаењето со националните паркови и со управителите на заштитените подрачја. Веќе започнаа напори да се обноват некои од витално значајните места и да се даде поттик за биолошката разновидност, особено во евовите шуми во паркот на природата „Езерани“.

Видовите живеалишта, исто така, беа дел од нашите едукативни програми и активности за млади, со посебна програма за екологијата на дивите растенија и нивната важност. Во меѓувреме, програмата „Дивата страна на Преспа“ ги привлече тинејџерите од Ресен на терен, со љубов за природата и желба да се приклучат на нашите волонтерски тимови.

Живеалиштата се од суштинско значење поради многу причини, но можеби најмногу од сè затоа што тие секогаш се нечиј дом, без оглед на тоа дали се животни или растенија, инсекти или птици, па дури и за луѓето - и сите ние можеме да се согласиме дека нема ништо поважно од дом!

„ПреспаНет“ е мрежа од невладини организации за заштита на Преспа: СПП од Агиос Германос, Грција кои се активни во регионот скоро три децении, МЕД од Скопје со подрачна канцеларија во Ресен е една од најстарите невладини организации во државата и ППНЕА, првата албанска невладина организација за заштита на животната средина со седиште во Тирана, но со ангажман во Преспа уште од деведесеттите години од минатиот век, а од скоро и со локален координатор.

Трите невладини организации работат заедно на тригодишниот проект „Зајакнување на невладиниот сектор за заштита на природата во прекуграничниот преспански регион“, финансиран од фондациите Prespa Ohrid Nature Trust и Aage V. Jensen и со поддршка од EuroNatur. Проектот се стреми да ја зајакне прекуграничната соработка и заштитата во преспанскиот басен.

Оваа карта покажува некои од нашите омилен места во Преспа и видовите што може да се најдат таму – ви препорачуваме да посетите некои од нив и да го споделите вашето искуство на [#presaplantplaces!](#)

Фојата може да се најде на сите три страни на Преспа цветајќи на сувиот варовник на западната страна на сливот. Постојат неколку насади на прекрасни древни дрвја, особено покрај црквата „Св. Ѓоргија“ во грчкиот дел на Преспа и на островот Голем Град во Преспанското Езеро. Голем Град, исто така, е дом на стотици шумски желки, од кои мажјациите ги надбројуваат женките во сооднос 10:1, додека фоите се одлични домаќини за гнездење на големиот корморан.

Околу источната страна на Преспанското Езеро во Северна Македонија и на теснецот помеѓу двете Преспански Езера во Грција лежи појасот „Панонски степски песочници“, кој е приоритетно живеалиште според ЕУ поради неговата реткост. Овој песочен пејзаж е покриен со боја во пролет и во лето и, меѓу другото, претставува дом на ендемично растение на Балканскиот Полуостров, фривалдскиевото плускавче (*Silene frivaldszkyana*), кое цвета од јуни до септември.

Низ целиот прекуграничен басен може да се сретне друг вид приоритетно живеалиште според ЕУ, евлви шуми, со фрагменти во албанскиот дел на Мала Преспа, потокот Микролимни во Грција, како и во македонскиот парк на природата „Езерани“ каде сè уште може да се сретнат стари состоини. Традиционално, во Северна Македонија евлвите дрвја се користеле за изградба на мебел. Денес бројот на *Alnus glutinosa*, за жал, е во опаѓање како резултат на прекумерната сеча за да се добијат нови земјоделски површини, но и за да се користи како огревно дрво. ПреспаНет го обновува овој шумски тип користејќи семиња собрани во „Езерани“, за кои се надеваме дека ќе го сочуваат и рашират генетскиот диверзитет на овие значајни стари дрвја.

Пред посета на опишаните локалитети, за дополнителни информации обратете се во канцеларијата на локаниот „ПреспаНет“ партнер.

ППНЕА (АЛ)
(0355) 562 8954
contact@ppnea.org

СПП (ГР)
(0030) 23850 51211
spp@line.gr

МЕД (МК)
(0389) 2 2402 773
contact@mes.org.mk

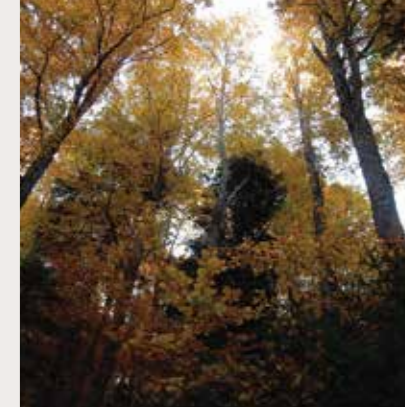
Преспа е дом на неверојатен спектар влажни живеалишта околу езерата, со огромни густе појаси на трска од сите три страни. Во Грција овие појаси на трска се дом на ретки водни птици, како што се малиот корморан, многу видови чапји и црниот кожувар, како и најголемата колонија на кадроглави пеликани во светот. Со скоро трометарски распон на крилјата, овие птици се глетка за уживање кога прелетуваат над трската.

Карпите околу езерото, иако се претежно без вегетација, претставуваат дом на ивичестиот гуштер, кој обично се наоѓа на јадранскиот и на јонскиот брег на Балканскиот Полуостров. Оценет е како загрозен вид на Националната црвена листа на видови во Северна Македонија поради релативната изолација. Богатата црвена боја на stomакот го прави интересен за набљудување.

Планините околу езерата се дом на високи букови шуми, особено на источната страна на сливот и на падините на Сува Гора во Албанија, каде што се преплетуваат со македонски и со сребрени ели. Во лето овие шуми се ладни и прошарани со сонце преку лисјата од бука, совршени за бегство од топлината.

Високо над езерата, планините во Преспа се покриени со пасишта. Субалпските ливади на источните гранитни врвови се палета на разнобојни диви цвеќиња кон крајот на пролетта и почетокот на летото, кои привлекуваат голем број разновидни пеперутки. Нивните двојници на карстните височини на западната страна на басенот, исто така, се богати, а тука се собира и добропознатиот планински чај.

